

Profesor Piotr Słonimski (9 XI 1922 – 25 IV 2009)

Doktor honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego, uhonorowany Złotym Medalem uczelni. Emerytowany profesor paryskiego Uniwersytetu Pierre et Marie Curie. Światowej sławy biolog, wybitny genetyk, twórca genetyki mitochondrialnej. Absolwent Gimnazjum Stefana Batorego, student medycyny na tajnych kompletach. Żołnierz Armii Krajowej i uczestnik powstania warszawskiego. Doktorat z medycyny uzyskał w 1947 r. na UJ, a doktorat z nauk przyrodniczych na Sorbonie w 1952 r. Pracował naukowo we Francji od 1947 r. Kierownikiem Zakładu w CNRS został w 1954 r. Stworzył w 1971 r. Centrum Genetyki Molekularnej CNRS w Gif-sur-yvette pod Paryżem, którym kierował ponad 20 lat, a od 1992 r. był jego dyrektorem honorowym. Dyrektor francuskich zespołów badań nad genomami. Pasjonował się mitochondriami, w tej dziedzinie był wielkim autorytetem. Jego zespół odkrył niezależny od jądra zestaw genów mitochondrialnych i zasady rządzące ich dziedziczeniem. W ostatnich latach poświęcił się genomice teoretycznej i formalnej analizie języka genomów, publikując nowatorskie prace z matematykami UW. Był członkiem Francuskiej Akademii Nauk i Académie Européenne, członkiem zagranicznym Królewskiej Belgijskiej Akademii Nauk, Niemieckiej Akademii Nauk, Polskiej Akademii Nauk oraz Amerykańskiej Akademii Sztuk i Nauk, a i innych. Uhonorowany doktoratem także przez Uniwersytet Warszawski i w Bratysławie oraz Uniwersytet w Louvain. W 1984 r. otrzymał Legię Honorową, rok później najwyższe odznaczenie naukowe we Fran-

cji – Złoty Medal CNRS. W czasie stanu wojennego w Polsce wspomagał opozycję. Współzałożyciel stowarzyszenia Solidarność Francja Polska. W latach 90. był współorganizatorem i patronem polsko-francuskiego programu studiów doktoranckich w biologii molekularnej. Pogrzeb Profesora odbył się 5 maja na cmentarzu w Gif-sur-yvette pod Paryżem.

WSPOMNIENIE

25 kwietnia 2009 roku o godzinie 17:00 zmarł Profesor paryskiej Sorbony Piotr P. SŁONIMSKI, wielki przyjaciel Instytutu Genetyki i Mikrobiologii i Uniwersytetu Wrocławskiego.

Profesor Piotr P. Słonimski urodził się 9 listopada 1922 roku w Warszawie w rodzinie o tradycjach patriotycznych i legionowych. W czasie okupacji niemieckiej – początkowo jako żołnierz Szarych Szeregów a następnie jako podchorąży związany z „Agrykolą” – należał do grup specjalnych Kedywu Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej. Brał udział w Po-

wstaniu Warszawskim w „Zgrupowaniu Baszta” na Mokotowie. Odznaczony został Krzyżem Walecznych. W latach 1945–1947 pracował jako asystent w Zakładzie Embriologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie ukończył studia i otrzymał dyplom doktora nauk medycznych. W tym okresie był też w Krakowie więźniem politycznym sowieckich służb specjalnych.

W roku 1947 dzięki pomocy stryja, poety Antoniego Słonimskiego, wyjechał na stałe do Francji i rozpoczął pracę naukową, początkowo w Instytucie Biologii Fizyko-Chemicznej w Paryżu, a potem w Laboratorium Genetyki Fizjologicznej CNRS w Gif-sur-Yvette pod Paryżem i na Uniwersytecie Piotra i Marii Curie w Paryżu. W ośrodkach tych przeszedł wszystkie szczeble kariery naukowej i w roku 1952 otrzymał stopień doktora nauk przyrodniczych, a w 1966 tytuł profesora Sorbony. W 1971 roku został dyrektorem Centrum Genetyki Molekularnej CNRS w Gif-sur-Yvette, a od 1992 roku pełnił funkcję honorowego dyrektora tego Instytutu. Od 1972 roku był wiceprezydentem, a od 1984 roku pełnił funkcję prezydenta Międzynarodowych Konferencji Genetyki i Biologii Molekularnej Drożdży. W latach 1992–1997 pełnił funkcje prezydenta i dyrektora generalnego Komitetu Naukowego Badań Genomów Ministerstwa Nauki i Przestrzeni we Francji. Od 1983 roku był korespondentem, a od 1985 roku członkiem Francuskiej Akademii Nauk. Ponadto Piotr Słonimski był również członkiem zagranicznym Belgijskiej Królewskiej Akademii Nauk i Sztuk Pięknych, członkiem Niemieckiej Akademii Nauk, członkiem zagranicznym Polskiej Akademii Nauk, członkiem Polskiej Akademii Umiejętności, członkiem zagranicznym Amerykańskiej Akademii Nauk i Umiejętności, członkiem Akademii Europejskiej, a także członkiem licznych rad i komitetów, takich jak Rada EMBO, Komitet Biologii Molekularnej i Delegatury Generalnej Badań Naukowych i Techniki, Rada Naukowa Instytutu Narodowego Zdrowia i Badań Medycznych, Rada Naukowa Ligi Narodowej Przeciwko Rakowi, Rada Naukowa Uniwersytetu Piotra i Marii Curie, Rada Naukowa Instytutu Pasteura, Rada Naukowa Centrum Narodowego Badań Naukowych CNRS, Międzynarodowa Rada Baz Danych Sekwencji Genomów. Pełnił również etatową funkcję eksperta naukowego Komitetu Biotechnologicznego przy Unii Europejskiej w Brukseli.

Swoje zainteresowania naukowe Piotr Słonimski wiązał ściśle z genetyką mitochondrialną i biochemią drożdży. W dorobku naukowym miał ponad 300 publikacji w renomowanych czasopismach naukowych, takich jak *Cell*, *Nature* i *EMBO Journal*. Jako jeden z głównych naukowych ekspertów Unii Europejskiej kierował programami badawczymi finansowanymi przez UE. Obok profesora A. Goffeau z Belgii był jednym z głównych organizatorów Projektu Systematycznego Sekwencjonowania Genomu Drożdży. Był też koordynatorem Międzynarodowego Programu Unii Europejskiej EUROFAN dotyczącego analizy funkcjonalnej genomu komórki drożdżowej. Profesor Piotr Słonimski pracował w komitetach redakcyjnych kilku czasopism naukowych: *Molecular and General Genetics*, *Methods in Molecular and Cellular Biology*,

European Journal of Biochemistry, *Biology of the Cell*, *Biochimie* oraz *Current Genetics*. Był organizatorem licznych Międzynarodowych Konferencji i Kongresów Naukowych. Od 1962 do 2008 roku przeprowadził ponad 200 wykładów i seminariów w ośrodkach naukowych na całym świecie. Za swoje wybitne osiągnięcia naukowe kilkakrotnie był nominowany do nagrody Nobla. Za zasługi dla Francji w 1984 roku został kawalerem Francuskiej Legii Honorowej, w 1992 roku oficerem Francuskiego Orderu Zasługi, a w 1993 roku odznaczono Go Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej. Otrzymał też medal złoty CNRS-u oraz medal złoty i prestiżową nagrodę Hansena Duńskiej Akademii Nauk, nagrodę Charlesa Leopolda Mayera Akademii Nauk, nagrodę Marie Guido Triossi Akademii Nauk, nagrodę Fundacji Luis Rapkine, medal Grzegorza Mendla Towarzystwa Genetycznego Wielkiej Brytanii, nagrodę „Jurzykowskich Fundation”. Ponadto, był laureatem nagród im. Andrzeja Drawicza i Premiera Rzeczypospolitej Polskiej. Otrzymał tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Louvain-la-Neuve w Belgii, Uniwersytetu Bratysławskiego i Uniwersytetu Warszawskiego (w 1992 roku). Pośmiertnie odznaczony został Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą *Polonia Restituta* przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego.

Należy podkreślić fakt, że na wniosek prof. T.M. Lachowicza, pierwszego Dyrektora Instytutu Mikrobiologii Wydziału Nauk Przyrodniczych, Uniwersytet Wrocławski jako pierwszy nadał Piotrowi Słonimskiemu, Profesorowi Sorbony, godność doktora honoris causa za jego zasługi na polu genetyki i współpracy naukowej pomiędzy Francją i Polską. Niestety, z przyczyn politycznych związanych z działalnością Jego stryja Antoniego Słonimskiego, który w tym czasie protestował przeciwko zmianom w konstytucji PRL, cała uroczystość wręczenia tego zaszczytnego tytułu naszego Uniwersytetu została wyciszona i odbyła się 28 lutego 1976 roku bardzo skromnie, za zamkniętymi drzwiami w Instytucie Antropologii (zdjęcie z Archiwum Uniwersytetu w załączeniu). Na wniosek młodszego już pokolenia pracowników Instytutu Genetyki i Mikrobiologii, tych którzy przebywali na stażach naukowych w Gif-sur-Yvette we Francji lub współpracowali z Profesorem, podjęto starania, aby nagłośnić ten honorowy doktorat i okazać szacunek oraz wdzięczność Profesorowi. 1 października 1998 roku w Auli Leopoldyńskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, podczas uroczystego *Gaudeamus* 1998/1999 z udziałem Premiera RP Jerzego Buzka, Profesor Piotr Słonimski został uhonorowany Złotym Medalem za Zasługi dla Uniwersytetu Wrocławskiego.

Współpraca Profesora Piotra Słonimskiego z Katedrą Mikrobiologii, a później z Instytutem Genetyki

i Mikrobiologii Uniwersytetu Wrocławskiego, datuje się od 1960 roku. Dzięki niej Profesor wprowadził 3 pokolenia pracowników naszego Instytutu w tematykę badań *in vitro* i *in silico* w zakresie genetyki drożdży. Wielokrotnie zapraszał do swojego ośrodka naukowego w Gif-sur-Yvette pracowników naukowych i doktorantów Instytutu Mikrobiologii na krótkie i długoterminowe staże naukowe. Ponadto, aktywnie popierał uczestnictwo naszych pracowników i doktorantów w międzynarodowych kursach, szkoleniach i konferencjach naukowych. Ta bezpośrednia i bardzo owocna współpraca pomiędzy obydwoma ośrodkami naukowymi trwała bardzo długo, czego dowodem są liczne wspólne publikacje.

Na szczególną uwagę zasługuje Jego światowy autorytet naukowy, głęboka wiedza i chęć niesienia pomocy innym. Po ogłoszeniu w Polsce stanu wojennego, Profesor Słonimski był organizatorem i przewodniczącym francuskiego towarzystwa *Solidarite France – Pologne* wspomagającego naukę polską i niepodległościowy ruch związkowy w Polsce. W czasie stanu wojennego i trudnych finansowo dla kraju latach, Profesor za pośrednictwem Komitetu Stypendialnego fundował liczne stypendia naukowe dla młodych pracowników naukowych, przeważnie doktorantów. Przekazywał aparaturę i finansował zakup literatury naukowej oraz odczynników chemicznych, zarówno do badań, jak i do celów dydaktycznych.

Profesor Piotr Słonimski był gorącym patriotą. Zawsze wykazywał bardzo żywe zainteresowanie sprawami naszego kraju, Uniwersytetu, Instytutu, pracowników i studentów. W minionych latach kilkakrotnie przyjeżdżał do Wrocławia, wygłaszał wykłady i brał udział w seminariach oraz w konferencjach naukowych organizowanych przez Instytut Mikrobiologii i Polskie Towarzystwo Genetyczne. Dzięki Niemu, Zakład Genetyki Instytutu Mikrobiologii, obok Instytu-

tu Biochemii i Biofizyki PAN w Warszawie, brał czynny udział w międzynarodowym programie EUROFAN, związanym z analizą funkcjonalną genów komórki drożdżowej. Obok wymiernych korzyści materialnych wynikających z tej współpracy, pracownicy Instytutu Genetyki i Mikrobiologii osiągnęli również niewymierne korzyści nawiązując nowe kontakty międzynarodowe i zdobywając cenne doświadczenie w pracy naukowej. Jego osoba przyczyniła się również do nawiązania trwającej po dzień dzisiejszy ścisłej oraz owocnej współpracy naukowej pomiędzy IBB PAN w Warszawie a naszym Instytutem. Profesor, pomimo licznych obowiązków i bardzo napiętego programu, podczas każdej wizyty zawsze znajdował czas na bezpośrednie dyskusje i omówienie wyników naszych badań. Na moje zaproszenie i propozycję przyjazdu do Wrocławia w styczniu lub w lutym bieżącego roku odpowiedział, że ze względu na wiek nie lubi podróżować w zimie. Niestety, zaplanowana wstępnie na czerwiec Jego wizyta w naszym Instytucie i wykład w zakresie genomiki teoretycznej już się nie odbędą. Ale przecież mieliśmy ogromne szczęście i zaszczyt, że dane nam było spotkać Go na swojej drodze życia.

Drogi Profesorze, smutny to obowiązek pisać o Tobie w czasie przeszłym, ale zapewniam, że będzie nam bardzo brakowało Twojej życzliwości, znakomitego humoru, cennych rad i wspólnych dyskusji na różnorodne tematy oraz zainteresowania naszymi sprawami. Dziękuję, że przekazałeś nam pasję naukową odkrywania tajemnicy życia prostej komórki eukariotycznej.

Będziemy o Tobie pamiętać.

Stanisław Ułaszewski

Za zgodą Przeglądu Uniwersyteckiego (Uniwersytet Wrocławski) Nr 5, 31–39, maj 2009.